

УДК [398.332.4:27-564/565](477=161.2)"182/200"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2025.01.084>

ВІД ПОКРОВИ ДО ВВЕДЕННЯ: СПЕЦИФІКА НАРОДНОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ УКРАЇНЦІВ У КОНТЕКСТІ ПЕРЕДУМОВ ПЕРЕДРІЗДВЯНОГО ПЕРІОДУ

Володимир ДЯКІВ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9513-4364>

Scopus ID: 57221646131

Web of Science Researcher ID: ABI-7728-2020

кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут народознавства НАН України, відділ етнології сучасності,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна;
старший викладач, Національний університет
«Львівська політехніка»,
кафедра української мови Інституту гуманітарних
та соціальних наук,
вул. С. Бандери 12, 79013, Львів, Україна,
e-mail: d.v.m.1029@gmail.com

Актуальність дослідження полягає в потребі аналізу народно-релігійних вірувань та уявлень українців періоду свят від Покрови до Введення, у пов'язаності з передумовами передріздвяно-новорічного часу в народному календарі. *Об'єкт* дослідження становлять народні календарні обряди українців у пов'язаності зі святами періоду від Покрови (включно) до Введення, передусім традиційні календарні обряди на тлі передумов передріздвяно-новорічного часу. Конкретні вияви народної християнської релігійності в цих обрядах є предметом дослідження. У територіальному та хронологічному аспектах у статті увагу зосереджено головню на охопленні етнографічних регіонів України у першій половині XIX — 20-х рр. XXI ст. *Метою* дослідження є окреслити характерні для традиційного ранньозимового періоду народно-релігійні уявлення та вірування, виокремити традиційну основу та модифікаційні зміни, специфіку функціонування ідейно-змістових і структурних складових частин. *Джерельною базою* праці стали переважно архівні й польові матеріали, а також наукова література з цієї тематики. У статті при аналізі відповідних матеріалів було застосовано головню порівняльно-типологічний та історично-культурологічний методи, а також до певної міри структурно-типологічний, географічний та інші методи етнології.

Ключові слова: Покрови, Дмитра, Кузьми і Дем'яна, Михайла, народна релігійність, календарна обрядовість, традиція, вірування, функціонування.

Volodymyr DIAKIV

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9513-4364>

Scopus ID: 57221646131

Web of Science Researcher ID: ABI-7728-2020

PhD of Philological Sciences,

Senior Researcher Fellow of the Ethnology Institute
of the National Academy of Sciences of Ukraine,

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine;

Lviv Polytechnic National University, department
of the Ukrainian language Institute of Humanities
and Social Sciences,

12, Bandera street, 79013, Lviv, Ukraine,

e-mail: d.v.m.1029@gmail.com

FROM THE INTERCESSION OF THE THEOTOKOS TO THE ENTRY OF THE MOST HOLY THEOTOKOS INTO THE TEMPLE: SPECIFICS OF UKRAINIAN FOLK RELIGIOSITY IN THE CONTEXT OF THE PRE-CHRISTMAS PERIOD

Introduction. The relevance of the study lies in the need to analyze Ukrainians' folk-religious beliefs and perceptions related to the period of holidays from the Intercession of the Theotokos to The Entry of the Most Holy Theotokos into the Temple, in their connection with the prerequisites of the pre-Christmas and New Year period in the folk calendar.

Problem Statement. The object of the study is the Ukrainians' folk calendar rituals in their connection with the holidays of the period from the Intercession of the Theotokos (inclusive) to The Entry of the Most Holy Theotokos into the Temple. The subject of the study is specific manifestations of folk Christian religiosity in these rites.

Purpose. The purpose of the study is to outline the folk-religious ideas and beliefs characteristic of the traditional early winter period, to highlight the traditional basis and modification changes, to identify the specifics of the functioning of ideological, content and structural components.

Materials and Methods. The source base of this work consists predominantly of archival materials and field materials, as well as scientific literature on the subject. While analyzing relevant materials, the article uses for the most part comparative-typological and historical-cultural methods, but also structural-typological, geographical and other methods of ethnology to a certain extent.

Conclusion. The beginning of the prerequisites for the pre-Christmas and New Year period in the Ukrainian folk calendar can be already observed in autumn, in particular during these holidays from the Intercession of the Theotokos (inclusive) to The Entry of the Most Holy Theotokos into the Temple. Here can be traced a special functioning of a kind of folk religiosity in the traditional calendar rites of Ukrainians. This can be confirmed by the folk-religious perceptions and beliefs characteristic of the traditional early winter period, in particular those related to the observance of pious behaviour, strict respect for saints and the appropriate celebration of holidays, etc. In these traditional at its core Ukrainian beliefs and perceptions, one can clearly see the peculiar development of certain folk-religious components. Later on, it was Christianity that left its mark on these beliefs and perceptions.

Keywords: The Intercession of the Theotokos, St. Dimitri's Day, The feast of Saints Cosmas and Damian, St. Michael's Day, folk religiosity, calendar rituality, tradition, beliefs, functioning.

Вступ. Народно-релігійні вірування та уявлення українців, що стосуються свят у часі від Покрови (включно) до Введення, на тлі передумов передріздвяно-новорічного періоду в календарній обрядовості мають давнє, ще дохристиянське походження. Ця тема є частиною ширшої проблеми дослідження, а саме: особливостей функціонування народної релігійності українців у традиційній календарній зимовій обрядовості, зокрема різдвяно-новорічній, оскільки власне цей період привертає особливу увагу збереженістю давніх дохристиянських ідейно-змістових елементів, їх специфічним поєднанням з певними пізнішими уже елементами.

Своєрідні передумови передріздвяно-новорічного періоду в календарній обрядовості українців, як показують дослідження, спостерігаємо вже восени. Оскільки попередні свята (Семена, Михайлового чуда, Різдва Богородиці та Здвиження) ми вже розглядали з цього погляду, то тут вважаємо за доцільне своєрідно продовжити попередні свої дослідження, зосереджуючи увагу вже на наступних після Здвиження святах — Покрови, Дмитра, Кузьми і Дем'яна, Михайла та інших, аж до Введення. Оскільки до цього часу тривають передумови передріздвяного періоду, а вже від свята Введення (включно), як показують дослідження, і розпочинається власне передріздвяний період. Цим, власне, і зумовлюється *актуальність* праці.

Метою статті є визначення характерних для традиційного ранньозимового часу народно-релігійних уявлень і вірувань, з'ясування традиційної основи та модифікаційних змін, специфіки функціонування ідейно-змістових і структурних складових частин.

Об'єкт цієї праці — народна календарна обрядовість українців, яка стосується свят від Покрови (включно) до Введення, властиво традиційні календарні обряди на тлі передумов передріздвяно-новорічного часу. Конкретні ж вияви народної християнської релігійності в цих обрядах становлять *предмет* нашого дослідження.

У *територіальному та хронологічному* аспектах переважно охоплено етнографічні регіони України першої половини XIX — 20-х рр. XXI століття.

На підставі архівних і польових *джерел*, наукової літератури розглядаємо функціонування своєрідної релігійності в народному календарі періоду від Покрови (включно) до Введення, зокрема у пов'язаності з

передумовами передріздвяно-новорічного часу. При цьому у праці застосовуємо головню порівняльно-типологічний та історично-культурологічний *методи*, а також до певної міри — структурно-типологічний, географічний та інші методи етнології.

Саме в зимовому циклі народного календаря українців, як показують дослідження, чи не найкраще збережено релікти ще дохристиянських традицій і звичаїв. Це дає підстави дослідити особливості функціонування зазначених реліктів. Прояви передумов передріздвяно-новорічного циклу в традиційній календарній обрядовості українців простежуємо вже восени. Детальніше про це йдеться в наших працях, а саме: «Свято Семена: народна релігійність у традиційній календарній обрядовості українців на тлі передумов передріздвяно-новорічного періоду» [1], «Свято Михайлове чудо: народна релігійність у контексті передумов передріздвяно-новорічного періоду календарної обрядовості українців» [2; 3], «Різдво Богородиці: народно-релігійні вірування та уявлення на тлі передумов передріздвяно-новорічного періоду у календарній обрядовості українців» [4], «Земля тоді здвигнеться, повертається літо на зиму»: особливості народної релігійності у святі Здвиження» [5] та інших [6; 7; 8]. Відтак спробуємо продовжити розгляд народно-релігійних вірувань та уявлень українців у контексті передумов передріздвяно-новорічного циклу, зосібна на підставі календарних обрядів від Покрови (включно) до Введення.

Основна частина. Народно-релігійні вірування та уявлення українців у пов'язаності з періодом від Покрови (включно) до Введення, на тлі передріздвяно-новорічного часу, зокрема його передумов, мають давнє, ще дохристиянське походження. Підтвердження цієї думки бачимо у відповідних фольклорних текстах і давніх літературних пам'ятках. Ця тема неодноразово привертала увагу знаних українських і закордонних учених і дослідників. Далі у своїй статті, аналізуючи конкретні питання, покликатимемось на їхні відповідні праці.

Відомий український вчений Михайло Грушевський стосовно свята Покрови (1 жовтня) зазначає, що саме тоді починаються весілля: «Прийде Покрова, зареве дівка як корова» — на весіллі» [9, с. 226]. Тому ті дівчата, які хочуть одружитися («котрим укучилось дівувати»), зі слів цитованого ав-

тора, просять «святу Покровоньку покрити їм головоньку» — «чи у рагат, чи в онучу — лиш ся діркою не мучу» [9, с. 226].

Матеріали іншого українського дослідника Мирослава Дикарива своєрідно доповнюють зазначену інформацію про традицію сватання в цей період: «Як прийде Покрова, зареве дівка як корова. Перед Покровою ще сватають ся, а то сватають ся за раз після Пісного Івана, як хто» [10, с. 142].

Наведену інформацію підтверджують, а подекуди й своєрідно доповнюють наші польові матеріали, зібрані, зокрема, у 2016, 2018 та 2019 роках у Городенківському (2016 р.), Сколівському (2018 р.) і Турківському (2019 р.) районах Львівської області, а також у Великоберезнянському районі Закарпатської області (2019 р.). Місцеві мешканці також пов'язують побутування подібних прислів'їв з традицією влаштувати весілля переважно восени. Зокрема, на Городенківщині (Івано-Франківська область) зазначають, що на Покрову казали «Святая Покровонько, покрий мені головоньку, сяким-таким кандурищем (фустка), нехай не ходжу дівчитиском»¹, бо пізніше вже не можна весілля робити. Ця ж інформаторка додає, що «до Дмитра дівки хитрі, а по Дмитра вже нї», бо до Дмитра можна «віддаватися», а по Дмитрі вже ні, тому що піст починається («піст заходи»)»².

Подібні відомості фіксуємо і в Турківському районі Львівської області («Свята Покровонько, покрий мою головоньку сяким-таким плахтятьом, аби не ходила довго дівчатьом»), тому що саме в цей час³, під осінь⁴, за словами респондентів, переважно влаштовували весілля.

¹ Зап. 22 липня 2016 р. у с. Михальче Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Драбик (дів. Боднар) Марії Антонівни, 1937 р. н., місцева, освіта середня, колгоспниця.

² Зап. 22 липня 2016 р. у с. Михальче Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Драбик (дів. Боднар) Марії Антонівни, 1937 р. н., місцева, освіта середня, колгоспниця.

³ Зап. 1 серпня 2019 р. у с. Мохнате Турківського р-ну Львівської обл. від Матківського Миколи Михайловича, 1937 р. н., місцевий, освіта 7 класів, колгоспник.

⁴ Зап. 27 липня 2019 р. у с. Ісаї Турківського р-ну Львівської обл. від Гошівської (дів. Малетич) Олени Ярославівни, 1937 р. н. (с. Красне Турківського р-ну, з 1962 р. — в с. Ісаї), освіта середня спеціальна, технік-лісовод у сільському лісництві.

Український дослідник Антоній Петрушевич записав цікаву інформацію у зв'язку з цим святом, зокрема, звичай в білорусів на це свято ставити свічку перед образом Божої Матері і при цьому молитися: «Святой Покров — покрий землю і воду — Покрий і мене молоду» [11, с. 73]. Тут автор, вочевидь, у цьому ж зв'язку зазначає й інші вірування, що стосуються уже погодних прикмет на це свято: «Святий Покров зямлю наквив. Зямлю листомъ, а воду ледом» (у білорусів), «Між Покровом та батьківською суботою зима не стає» (у московитів) [11, с. 73].

Про побутування подібних погодних та інших прикмет, що стосуються свята Покрови, серед українців свідчать і матеріали М. Дикарива: «Відкиль вітер на Покрову, відтіль буде подихать усю зиму. Як на Покрову або під Покрову положить капусту у погріб, качан там з корінем, а потім на Благовіщення подивить ся, то кажуть, розсада буде поза листочками. [...] Після Покрови рубають капусту на городі.

Їздять на ярмарок у Волоконську» [10, с. 142].

Як бачимо, тут йдеться не лише про погодні, а й про інші, господарські прикмети та спостереження українців у зв'язку з цим періодом, зокрема, стосовно збору та зберігання городини (наприклад, капусти), організації та проведення місцевих ярмарків тощо.

Наведену інформацію підтверджують, а подекуди й своєрідно доповнюють і згадані уже наші польові матеріали. Зокрема, що стосується початку зими від Покрови чи іншого свята у цей період (Михайла, Введення та ін.): «Зима від Покрів, Михайла», «від Спас — восінний час»⁵, «початок зими на Введенія», «по Михайлі — до зими. Бувало, що на Михайла — падав сніг. На Михайла — початок зими. «Михайло їде на білім кони» — вже зима»⁶, «з Покрови — зима»⁷, «з Покрови починалася зима»⁸,

⁵ Зап. 29 липня 2019 р. у с. Верхня Яблушка Турківського р-ну Львівської обл. від Пирч (дів. Гими) Анни Михайлівни, 1932 р. н., місцева, освіта 4 класи.

⁶ Зап. 22 липня 2016 р. у с. Михальче Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Драбик (дів. Боднар) Марії Антонівни, 1937 р. н., місцева, освіта середня, колгоспниця.

⁷ Зап. 11 липня 2018 р. у с. Ялинкувате Сколівського р-ну Львівської обл. від Шишак (дів. Бурак) Каліни Михайлівни, 1940 р. н., місцева, освіта 8 класів, колгоспниця.

⁸ Зап. 12 липня 2018 р. у с. Козьова Сколівського р-ну Львівської обл. від Скольської (дів. Чудійович) Анни Федорівни, 1932 р. н., місцева, освіта 4 класи, колгоспниця.

«у вересні, жовтні — готувалися до зими, з Покрови — початок зими»⁹, «зима від Покрів, до Покрів старалися всьо вібрати з поля»¹⁰, та ін.

Подекуди інформатори до слів про початок зими («зима від Михайла, деколи раніше, від Михайла переважно»¹¹, «Михайло приїде на білому коні, зима починається»¹², «по Михайлі — зима»¹³, «і на Дмитра могла зачинатися зима»¹⁴ та ін.) додають спостереження стосовно традиційного господарського побуту. Зокрема відомості про випасання загалом свійських тварин («як упав сніг — худобу не пасли»¹⁵, «худоба пасе, поки сніг не випаде — до Покрів чи до Михайла, поки снігу нема»¹⁶), або конкретніше — корів («коби до Дмитра сніг не впав, аби корови пасли»¹⁷) чи овець («до Покрови вівці на полонині, потім колгоспні — в колгосп, свої — забирали»¹⁸).

⁹ Зап. 10 липня 2018 р. у с. Плав'є Сколівського р-ну Львівської обл. від Улич Анни Іванівни, 1947 р. н.

¹⁰ Зап. 16 липня 2018 р. у с. Верхня Рожанка Сколівського р-ну Львівської обл. від Стасіва Василя Григоровича, 1935 р. н., місцевий, освіта середня, колгоспник.

¹¹ Зап. 27 липня 2019 р. у с. Ісаї Турківського р-ну Львівської обл. від Гошівської (дів. Малетич) Олени Ярославівни, 1937 р. н. (с. Красне Турківського р-ну, з 1962 р. — в с. Ісаї), освіта середня спеціальна, технік-лісовод у сільському лісництві.

¹² Зап. 31 липня 2019 р. у с. Верхнє Гусне Турківського р-ну Львівської обл. від Комарницької (дів. Ільницька) Юлії Василівни, 1955 р. н., місцева, освіта середня, соціальний працівник.

¹³ Зап. 25 липня 2019 р. у с. Карпатське Турківського р-ну Львівської обл. від Дюрана Василя Олексевича, 1923 р. н., місцевий, освіта 4 класи, колгоспник.

¹⁴ Зап. 14 липня 2018 р. у с. Крушельниця Сколівського р-ну Львівської обл. від Даніва Зиновія Дмитровича, 1937 р. н., місцевий, освіта вища, технолог.

¹⁵ Зап. 27 липня 2019 р. у с. Ісаї Турківського р-ну Львівської обл. від Гошівської (дів. Малетич) Олени Ярославівни, 1937 р. н. (с. Красне Турківського р-ну, з 1962 р. — в с. Ісаї), освіта середня спеціальна, технік-лісовод у сільському лісництві.

¹⁶ Зап. 31 липня 2019 р. у с. Верхнє Гусне Турківського р-ну Львівської обл. від Комарницької (дів. Ільницька) Юлії Василівни, 1955 р. н., місцева, освіта середня, соціальний працівник.

¹⁷ Зап. 16 липня 2018 р. у с. Верхня Рожанка Сколівського р-ну Львівської обл. від Стасіва Василя Григоровича, 1935 р. н., місцевий, освіта середня, колгоспник.

¹⁸ Зап. 11 липня 2018 р. у с. Ялинкувате Сколівського р-ну Львівської обл. від Шишак (дів. Бурак) Калини Михайлівни, 1940 р. н., місцева, освіта 8 класів, колгоспниця.

Місцева мешканка Бугринєць (дів. Павліш) Марія Миколаївна (1935 р. н., освіта 4 класи, колгоспниця) зі с. Либохора Турківського р-ну Львівської обл. зазначає, що до Покрови всі роботи треба скінчити, бо на Покрову міг впасти сніг на цілу зиму. Вже могла початись зима. При цьому «дві Пилипівці худоба зимувати мусит, бо то шість і шість неділь» (від Покрови до Різдва — дві Пилипівці). А на завершення згадана респондентка додає стосовно тривалості зими: «Від Дмитра до Їр'я [Юрія] — зима біла»¹⁹.

Прикметно, що стосовно побуту вівчарів місцеві мешканці Сколівщини згадують традиційні частування та молитви: «Вівчарі. Гостили вівчарів — могорич несли, коло кошари накривали стіл. Вівчарі знали якісь молитви до святих, які допомагали оберегати отару»²⁰.

Як показують дослідження, у селах переважно пасли худобу «свої» пастухи, пізніше уже, вочевидь, це міг бути найнятий пастух («слуга»), відповідного віку діти: «Свої пасли (худобу. — В. Д.). Був у Красному слуга пас — у сім'ї, кожен свою пас, діти — як підросли»²¹.

У цей контекст початку зими респонденти органічно вмонтовують інформацію про інші традиційні звичаї та обряди, що пов'язані з дозвіллям молоді (вечорниці, досвітки), приготуванням до зими, до Різдва тощо. Зокрема на Сколівщині зазначають, що восени перед Покровом (чи на Покрови) закінчувалась вулиця і починались досвітки²², ніч збільшувалася. На досвітках пряли, це відбувалось через зиму, аж до Різдва²³.

Як показують польові дослідження, уже з цього періоду (жовтня, листопада) відбуваються при-

¹⁹ Зап. 24 липня 2019 р. у с. Либохора Турківського р-ну Львівської обл. від Бугринєць (дів. Павліш) Марії Миколаївни, 1935 р. н., місцева, освіта 4 класи, колгоспниця.

²⁰ Зап. 11 липня 2018 р. у с. Ялинкувате Сколівського р-ну Львівської обл. від Шишак (дів. Бурак) Калини Михайлівни, 1940 р. н., місцева, освіта 8 класів, колгоспниця.

²¹ Зап. 27 липня 2019 р. у с. Ісаї Турківського р-ну Львівської обл. від Гошівської (дів. Малетич) Олени Ярославівни, 1937 р. н. (с. Красне Турківського р-ну, з 1962 р. — в с. Ісаї), освіта середня спеціальна, технік-лісовод у сільському лісництві.

²² Зап. 13 липня 2018 р. у с. Тухля Сколівського р-ну Львівської обл. від Нагяк (дів. Гюдз) Федусі Степанівни, 1930 р. н., місцева, освіта 4 класи, колгоспниця.

²³ Зап. 10 липня 2018 р. у с. Плав'є Сколівського р-ну Львівської обл. від Улич Анни Іванівни, 1947 р. н.

готування до зими, до Різдва. Зокрема на Сколівщині зазначають, що вже від Покрів готувалися до зими²⁴.

Місцева ж мешканка с. Верхня Яблунька Турківського р-ну Львівської обл. Пирч (дів. Гима) Анна Михайлівна (1932 р. н., освіта 4 класи) додає, що до Здвиг льон стелили, збирали, мав висохнуть до Покрів. Як зачиналася Пилипівка, то пряли — дівчата, жінки, хлопці залицалися до дівчат, «вечерниці били» (по Великодні на вулиці вечерниці). Масло «ковтали, топили, наливали у стакани, гніт пхали. Світили нафтов лампов, пізніше, по війні. Коров'яче масло у стакани, гніт — і так світили по війні у 1940-х рр.».

При цьому згадана респондентка зазначає, що тоді, за москалів, церкви не було, бо закрили. Але незважаючи на це місцеві жителі в інші села ходили — у Шандровець, Нижню Яблінку²⁵ тощо.

У селі Верхнє Гусне Турківського району Львівської області від місцевої мешканки Гошівської (дів. Малетич) Олени Ярославівни нам вдалося записати своєрідне доповнення попередньої інформації. Так, інформаторка зазначає, що по хатах збиралися «від Покрови десь. Сходилися прясти. Жінки і дівчата приходили. З дівчатами приходили і хлопці, збитки робили, жартували. До години 12 ночі пряли». А далі додає: «Сіяли льон десь у вересні-жовтні, стелили троста (з льону. — *В. Д.*), намочена, на траві. 2—3 тижні лежало. Терли, обтиралось, робилося паздир'я і тоді стиралося. Збирали, робили волокно. Тоді, у Пилипівський піст збиралися і пряли жінки.

Мама казали, що ростоплювали пчолиний віск, робили з тих ниток грубу нитку, називали гніт. Робили свічки, довжиною 30—40 сантиметрів. (мама — Малетич (дів. Комарницька) Людвіна (полька). — *В. Д.*). Робили свічки так»²⁶.

²⁴ Зап. 21 липня 2018 р. у с. Риків Сколівського р-ну Львівської обл. від Михайлович (дів. Барнінець) Анни Миколаївни, 1922 р. н., місцева, неграмотна, колгоспниця.

²⁵ Зап. 29 липня 2019 р. у с. Верхня Яблунька Турківського р-ну Львівської обл. від Пирч (дів. Гими) Анни Михайлівни, 1932 р. н., місцева, освіта 4 класи.

²⁶ Зап. 27 липня 2019 р. у с. Ісаї Турківського р-ну Львівської обл. від Гошівської (дів. Малетич) Олени Ярославівни, 1937 р. н. (с. Красне Турківського р-ну, з 1962 р. — в с. Ісаї), освіта середня спеціальна, технік-лісовод у сільському лісництві.

Зазначені відомості про підготовку до зими, до Різдва, про вечерниці, досвітки, випрядки, виготовлення свічок тощо більшою чи меншою мірою фіксуємо від місцевих мешканців і в інших населених пунктах на Сколівщині, Турківщині Львівської області, Великоберезнянщині Закарпатської, Городенківщині Івано-Франківської області тощо.

Так, місцева мешканка Драбик (дів. Боднар) Марія Антонівна (1937 р. н., місцева, освіта середня) у селі Михальче Городенківського району Івано-Франківської області зазначає, що в її селі вечерниці починалися в грудні, на вечерницях вишивали, плели до 12 години ночі, хлопці приходили, було гучно («співали, доміно, карти грали»), збиралися по черзі у кожної дівчини з компанії «кожний Божий день крім неділі і суботи»²⁷.

Інший респондент Білень Микола Юркович (1935 р. н., місцевий, освіта 7 класів) у с. Хітар Сколівського району Львівської області згадує, що в його селі вечерниці відбувалися кожної суботи. При цьому було чотири «фавки» (бригади), кожна з яких мала свій «вертеп». Як не було посту, то винаймали хати до опівночі восени та взимку. Влаштували «випрядки» — жінки сходилися до хати прясти. Світили при цьому «скіпою» — «лямпов без скла»²⁸.

Загалом серед наших польових матеріалів можна виокремити ті, в яких порівняно добре збережено традицію господарського побуту в цей період. Зокрема, що стосується підготовки конопель, з яких згодом, на Пилипівку (Пилипівський піст), на досвітках пряли: «Восени до Покрови мочали колопні і сушили. До трьох тижнів сушили. Ламали і перетирали колопні. Сходилися по хатах, пряли — на Пилипівку»²⁹; «До Покрови всі роботи треба скінчити. Стелили лен на луку перед Покровою дівки. Три неділі лежав і треба було зазбирати, щоб сніг не припав, щоб було з чого терти і прясти у Пилиповець. А у Великий піст — жінки ткали. [...] Че-

²⁷ Зап. 22 липня 2016 р. у с. Михальче Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Драбик (дів. Боднар) Марії Антонівни, 1937 р. н., місцева, освіта середня, колгоспниця.

²⁸ Зап. 17 липня 2018 р. у с. Хітар Сколівського р-ну Львівської обл. від Білень Миколи Юрковича, 1935 р. н., місцевий, освіта 7 класів, колгоспник.

²⁹ Зап. 30 липня 2019 р. у с. Сухий Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл. від Ревти Івана Олексійовича, 1939 р. н., місцевий, освіта 7 класів, колгоспник.

рез Пилиповець дівчата пряли, то і були вечорниці. На вулиці сходжувалися. На вулиці, а у Пилиповець — по хатах»³⁰; «До Покрів приготуватися до зими: дрова заготовити, бульбу викопати, льон стелили. Льон на землю стилили сушити і 2—3 тижні сушився. До Покрів сушили. Спрятки були потім, по хатах, співали, після війни, в Пилиповець, перед Різдом. У Великий піст ткали»³¹; «Від Пилипівки починали по хатах ходити прясти, вечірки називалися. Перед Пречистою мочили і сушили — 2—3 неділі перед Пречистою»³²; «На Пилипа збираються вже по хатах»³³; «На Пилипівці збиралися молодіж по хатах, вчили колядки, репетиції вертепів, вечірки. Від 28 листопада, як починається, Пилипівки.

Від Великодня і до Пилипівки збиралися на вулиці — вечорниці, забави»³⁴.

Привертають увагу в зазначених уже та інших матеріалах цікаві згадки про «народження» («роблення») світла в цей період, виготовлення свічок, які, вочевидь, потім використовували в традиційній обрядовості, зокрема календарній, при поминанні померлих тощо: «Робили нове світло перед Михайлом — трійці (свічки)»³⁵; «Родили світло перед Миколюю — сукали світло»³⁶; «Робили свічки з воску — десь осінь-зима. [...] На Дмитрівську суботу, у листопаді перед Митра, 8 листопада — Митра, 1 листопада — служба, після служби свічки світили на кладбищі. Ще на Різдо і Паску, та й так, за-

раз — лампадки»³⁷; «Першого новембра зі свічками на цвинтар, молилися»³⁸; «В центрі села Матінка Божа, коло школи, за України на Покрову правиться. [...] 1 листопада за покійними згадують, ідуть до церкви, на цвинтарі ставлять свічки. І на перший Святий вечір і Йордан, після того вечеря»³⁹.

Підтвердження цієї думки про традиційне виготовлення світла (свічок) у цей період і використання пізніше впродовж року в календарній та оказіональній обрядовості українців (зокрема Полісся, Гуцульщини тощо) та інших народів (білорусів, московитів та ін.) прочитується в ґрунтовній праці сучасного відомого етнолога Романа Радовича «Поліський «Посвіт» (Технологічний і культурно-генетичний аспекти)» [12]. Вчений, зокрема, на великому науковому літературному та польовому матеріалі [12, с. 815—817] розглядаючи обрядово-ритуальні аспекти, які пов'язані із «лучником» [12, с. 812—814], справедливо зазначає, що «вони, безсумнівно, приховують у собі глибокий пласт давніх демонологічних уявлень, з'ясування семантики яких потребує подальших досліджень» [12, с. 815].

Загалом, як показують наведені та інші матеріали, у цей осінньо-зимовий період особливе місце займають поминання покійних. Так, зокрема, місцева мешканка Касенич (дів. Лило) Ганна Михайлівна (1935 р. н., освіта 4 класи) у с. Вовче Турківського району Львівської області зазначає: «Задушна субота — поминали померлих: перед Паском, перед Дмитром, перед Михайлом. Несли хліб»⁴⁰.

Інша інформаторка Бугриниць (дів. Павліш) Марія Миколаївна (1935 р. н., освіта 4 класи) у с. Либохора Турківського району Львівської області своєрідно доповнює: «Перед Пилиповим пущенням, перед Дмитром поминальна субота — задушна. До

³⁰ Зап. 24 липня 2019 р. у с. Либохора Турківського р-ну Львівської обл. від Бугриниць (дів. Павліш) Марії Миколаївни, 1935 р. н., місцева, освіта 4 класи, колгоспниця.

³¹ Зап. 31 липня 2019 р. у с. Верхнє Гусне Турківського р-ну Львівської обл. від Комарницької (дів. Ільницька) Юлії Василівни, 1955 р. н., місцева, освіта середня, соціальний працівник.

³² Зап. 26 липня 2019 р. у с. Вовче Турківського р-ну Львівської обл. від Касенич (дів. Лило) Ганни Михайлівни, 1935 р. н., місцева, освіта 4 класи, колгоспниця.

³³ Зап. 25 липня 2019 р. у с. Карпатське Турківського р-ну Львівської обл. від Дюрана Василя Олексовича, 1923 р. н., місцевий, освіта 4 класи, колгоспник.

³⁴ Зап. 1 серпня 2019 р. у с. Мохнате Турківського р-ну Львівської обл. від Матківського Миколи Михайловича, 1937 р. н., місцевий, освіта 7 класів, колгоспник.

³⁵ Зап. 25 липня 2019 р. у с. Карпатське Турківського р-ну Львівської обл. від Дюрана Василя Олексовича, 1923 р. н., місцевий, освіта 4 класи, колгоспник.

³⁶ Зап. 26 липня 2019 р. у с. Вовче Турківського р-ну Львівської обл. від Касенич (дів. Лило) Ганни Михайлівни, 1935 р. н., місцева, освіта 4 класи, колгоспниця.

³⁷ Зап. 31 липня 2019 р. у с. Верхнє Гусне Турківського р-ну Львівської обл. від Комарницької (дів. Ільницька) Юлії Василівни, 1955 р. н., місцева, освіта середня, соціальний працівник.

³⁸ Зап. 30 липня 2019 р. у с. Сухий Великоберезнянського р-ну Закарпатської обл. від Ревти Івана Олексійовича, 1939 р. н., місцевий, освіта 7 класів, колгоспник.

³⁹ Зап. 14 липня 2018 р. у с. Крушельниця Сколівського р-ну Львівської обл. від Даніва Зиновія Дмитровича, 1937 р. н., місцевий, освіта вища, технолог.

⁴⁰ Зап. 26 липня 2019 р. у с. Вовче Турківського р-ну Львівської обл. від Касенич (дів. Лило) Ганни Михайлівни, 1935 р. н., місцева, освіта 4 класи, колгоспниця.

церкви несли три хлібини. На тижнівку чи роківку дев'ять хлібин до церкви, мала пара йти, бо ті душі дихають тов паров, то гарячу хлібину з печі примащували холоднов водов. Одну хлібину — паламарови, три — дякови, п'ять — священникови.

На Паску ходили по гробах. Після Паски, у понеділок, світлого тижня, кляли хлібину на гріб і священник відправляв»⁴¹.

До речі, про поминальну обрядовість цього періоду, яка, вочевидь, знайде особливий свій розвиток пізніше у зимовому циклі, зокрема різдвяно-новорічного часу, знаходимо інформацію в А. Петрушевича, який зазначає, що «на Литві» (вочевидь, у білорусів) Дідову Неділю (Дзяди) називають хатурами, тобто поминками. Водночас у гуцулів, зі слів згаданого автора, хавтур означає те саме, що книш, хліб, який приносять до церкви під час поминання покійних, зокрема й на Всіх Святих (1 листопада) та День задушний (2 листопада) у поляків [11, с. 74].

Натрапляємо тут і на цікаві прикмети про погоду, тривалість зими (снігу), передбачення погоди тощо в цей період, зокрема: «Дмитрова субота по снігу і Паска по снігу [11, с. 74] та ін., у тому числі й не лише в традиційній культурі українців, а й інших народів [11, с. 73, 75].

Фіксує цитований автор і спостереження про те, що з відлетом диких гусей з'являється перший сніг, у зв'язку з чим діти (хлопці), щоб затримати гусей (властиво, настання зими) на святого Мартина, 12 жовтня кричать «Гуси, гуси! Колесом, червоним поясом» (щоб закрутились на одному місці), «Гуси, гуси! Зав'яжу вам дорогу, щоб не втрапили додому». Цей звичай, як видно з окреслених матеріалів, поширений в українців [11, с. 73]. До слова, цей же автор наводить звичай у поляків на святого Мартина 12 листопада пекти гусей та ворожити про зиму на грудних кістках [11, с. 74].

Привертають увагу прислів'я та приказки, що записав згаданий дослідник, в яких відображені вірування про початок зими у поляків та чехів на свято Симона та Юди, 28 жовтня. Зокрема, у поляків кажуть «на Симона, Юди бійся, коню, груди», що означає: в цей час коні слабшають і їм завда-

ють шкоди замерзлі грудки на дорогах [11, с. 74]. А чехи кажуть: «Симона, Юди — зима є всюди» [11, с. 74].

Про початок зимового періоду у болгарській календарній обрядовості зі свята Дмитра подибуємо цікаву інформацію серед матеріалів А. Петрушевича. Дослідник, зокрема, зазначає, що в болгар літо триває від святого Георгія (Юрія) до Дмитра. При цьому святий Дмитро є покровителем худоби. Відтак болгари кажуть, що «Святий Георгій літо носить, а святий Дмитро зиму» [11, с. 75].

Відомий український вчений Михайло Зубрицький у своїй праці «Народний календар, прив'язані до днів в тижни і до рокових свят. (Записані у Мшанці, Староміського повіту і по сусідніх селах)», що побачила світ у третьому томі (за редакцією відомого вченого Хведора Вовка) «Матеріялів до українсько-руської етнології» (Львів, 1900), подає серед інших власноруч записаних етнографічно-фольклорних матеріалів у селі Мшанець Старосамбірського повіту і по сусідніх селах цікаві характерні прикмети на основі спостережень за природою — віщування наступного господарського року (чи буде і в якій мірі рік урожайним, чи буде рік сприятливим для худоби тощо) на свято Дмитра: «Дмитр'я (26 жовтня). Як на Дмитр'я ясний день, то буде рік добрий, уроджайний; як є вітер, то буде добрий час на худобу, буде добре платити ся. Як з раня дує вітер, то ранній присівок буде добрий; як в полудне, то середний; а як вечером, то пізний» [13, с. 50].

Так на основі спостережень за природою, метеорологічних вірувань та уявлень і в пов'язаності з уявленнями та віруваннями народно-релігійного змістового спрямування простежуються віщування добробуту.

Подібні прикмети з цього періоду, як показують розглянуті вже та інші дослідження, в тому числі і наші польові матеріали, були досить поширеними серед українців (як і інших народів), та збереглися (більшою чи меншою мірою) й дотепер, як-от: «Як Покрова — погода, така й цілий рік»⁴² та ін.

В цей період, як показують дослідження, в українців (як і в інших народів) розпочиналися і прово-

⁴¹ Зап. 24 липня 2019 р. у с. Либохора Турківського р-ну Львівської обл. від Бугринець (дів. Павліш) Марії Миколаївни, 1935 р. н., місцева, освіта 4 класи, колгоспниця.

⁴² Зап. 18 липня 2018 р. у с. Погар Сколівського р-ну Львівської обл. від Косоловича Михайла Андрійовича, 1947 р. н., місцевий, освіта середня, столяр.

дились вечорниці [11, с. 75]. Зокрема в українців традиційно розпочиналися ще на Покрову. Вони, вечорниці, також особливо розвиваються в українській традиційній культурі в зимовий передріздвяно-новорічний період, зокрема на Андрія.

Привертає увагу свято Кузьми і Дем'яна, 1 листопада, яке ще називають Кузьма і Дем'ян безсрібники, покровителі ремесел тощо. Подекуди фіксуємо у працях дослідників уявлення в традиційній культурі українців про святих Кузьму і Дем'яна як про Божих ковалів («Кузьма, Дем'ян — Божий коваль») та ін., в тому числі й у традиційній культурі інших народів [11, с. 78].

А. Петрушевич фіксує цілу низку матеріалів стосовно цього періоду, зокрема: на св. Михайла (8 листопада) кажуть «Святий Михайло з холодним вітром», в Пилипівку «день до обіда» (короткий), починаються вечорниці та гадання про весілля тощо [11, с. 79], при чому не лише стосовно традиційної культури українців, а й інших народів. Так, наприклад, у чехів кажуть «Kliment zimu oblubuje ji Sv. Petr (22. Upora) ucezuje», у поляків «(25 листопада) Св. Катерина Адвент зачина», у білорусів «Що на Пилипівку спрядеш, те у великий піст начеш» [11, с. 79] тощо.

На цей період припадає піст. В уже зазначених та інших етнографічних матеріалах і наукових дослідженнях прочитується думка про особливу поведінку в часі посту. Зокрема М. Дикарів зазначає про «Перві П'ятинки»: «14 жовтня. Перві П'ятинки. Жінки які нічого не роблять, а які тільки шиють» [14, с. 208].

Відомий український вчений Іван Франко у своїй праці «Народний календар» подає своєрідне доповнення до цієї інформації, зосібна стосовно посту загалом у традиційній культурі українців: «Піст. Пости є чотири в році: Великий, Петрів, Маковіїв і Пилипів. «Спорзнити сі» (оскоромити ся) в піст — смертельний гріх. Щоб оскоромити страву, досить нпр. (наприклад. — В. Д.) замішати її ложкою, котрою вперед їли скором, досить укроїти хліб ножем, котрим краєно масло або м'ясо. Коли хорому в пісний день дають їсти скоромне, то він не візьме його в рот, поки не скаже: «Прости Господи гріха!»» [14, с. 208].

Вчений зазначає також про традицію українців дотримуватися посту в певні дні тижня. Так, стосов-

но понеділка читаємо: «Котра дівка постит понеділки, тота до року віддасть ся».

До того ж, за словами цитованого автора, понеділок добрий до торгу, в цей день також зачинають і заорюють. Загально поширеної «віри, що понеділок — тяжкий день і того дня не треба нічого зачинати, на Підгір'ю, а особливо в Нагуєвичках нема.

Понеділок страстного тижня називають у Нагуєвичках «красний торг», бо того дня купують звичайно все потрібне для великодніх свят: муку, коріне, а також одержу, капелюхи, хустки» [14, с. 208].

Стосовно середі Іван Франко у згадуваній праці зазначає, що «середі за-в-кридно на четвер, що вона пісна, а він порзний. Для того приповідають: скривив ся, як середа на четвер. А декуди говорять: скривив ся, як середа на п'ятницю, але то вже баламутно, бо середа не має чога кривити ся на п'ятницю, бо обі однаково пісні». А далі наводить повір'я, що зафіксував, очевидно, у с. Орелець Коломийського району Івано-Франківської області: «Як би жінка через дев'ять серед в ряд чесала ся, то її чоловік умре. (Орелець)» [14, с. 209].

З приводу п'ятниці І.Я. Франко вказує, що «є таких дванацять п'ятниць у році, що хто їх постить, той буде мати даровані гріхи по смерті. (Є се відгомін апокріфічного «Сказанія о 12 п'ятницях», що дуже часто стрічаєть ся у наших селян у відписах разом з тзв. (так званим. — В. Д.) Листом небесним).

В Великодну п'ятницю (перед Великоднем) годить ся постити рано аж до закінчення церковної відправи. Того дня належить ся конче їсти рибу, коли не сьвіжу, то бодай селедця» [14, с. 208].

Стосовно суботи І.Я. Франко у згадуваній праці зазначає: «Субота. Не добре лишати в суботу яку будь роботу не докінчену. Коли чоловік міркує, що якусь роботу не буде міг у суботу докінчити, то радше її не зачинати того тижня.

Коли в суботу перед Великоднем паде дощ, то бараболі будуть гнити. Хто вродив ся в суботу, скоро вмре» [14, с. 210].

Іван Франко у згадуваній праці «Народний календар» зазначає з приводу святкування неділі: «В неділю гріх робити, а особливо стругати і рубати, бо Матінці Божій тріски в лице летять.

В неділю годить ся досьвіта позамітати хату, щоби «свьйиту неділеньку до хати впустити»» [14, с. 207].

Як показують дослідження, у традиційній культурі та побуті українців особливе місце займає своєрідна народна християнська релігійність. Це стосується особливо календарної обрядовості, зокрема періоду від Покрови до Введення. Значне місце тут займають вірування та обряди, пов'язані із закінченням старого господарського року і водночас початком нового в традиційній календарній обрядовості українців. При цьому є підстави вважати, що значно більше їх, цих вірувань та обрядів, припадало на наступне свято — Введення [15].

Наведені та інші матеріали і дослідження виразно показують особливе функціонування своєрідної народної релігійності в традиційних українських календарних обрядах, а також — у традиційній культурі інших європейських народів, спільності та відмінні ознаки народного календаря загалом, а в тому числі й зосібна народно-релігійних вірувань та уявлень у контексті передумов передріздвяно-новорічного періоду, властиво, що стосується свят від Покрови (включно) до Введення. Про це свідчать також роботи попередників — учених і дослідників, які розглядали окремі, дотичні до цієї теми, питання, як-от: Івана Франка [14], Михайла Зубрицького [13], Романа Радовича [12], Олександра Курочкіна [16], Наталії Стішової [17] та інших. Підтверджують цю думку і результати польових досліджень попередників, що містяться в архівах, а також результати наших польових досліджень.

Висновки. На основі проведених досліджень можна стверджувати, що в українській науці в історико-етнологічному аспекті порівняно мало розпрацьовані свята цього періоду — від Покрови (включно) до Введення.

Отже, дослідження на основі викладених та розглянутих матеріалів доводять, що початки передумов передріздвяно-новорічного циклу в народному календарі українців простежуються вже восени, зосібна й на ці свята періоду від Покрови (включно) до Введення. У контексті зазначених передумов уже на ці свята простежується особливе функціонування своєрідної народної релігійності у традиційних календарних обрядах українців. Про це свідчать прикметні традиційному ранньозимовому циклу (властиво, початку нового господарського року та ін.) народно-релігійні уявлення та вірування, зо-

сібна, що стосуються дотримання норм відповідної благочестивої поведінки, особливого дотримання належної поваги до святих та певного відзначення конкретних свят періоду від Покрови (включно) до Введення тощо. У цих уявленнях та віруваннях українців, що є традиційними за своєю основою, спостерігається особливе функціонування відповідних народно-релігійних складових частин. Згодом на ці уявлення та вірування наклало свій відбиток і християнство. Так християнські уявлення та вірування, поєднавшись з попередніми, до певної міри збагатили, доповнили їх власними мотивами, образами, сюжетами. Наші дослідження, на превеликий жаль, показують переважно дуже фрагментарну збереженість цих народно-релігійних вірувань та уявлень у духовній традиційній культурі українців. Причинами такої поганій збереженості стали головню згубна політика войовничого атеїзму московської влади у минулому столітті, а також, імовірно, і міжпоколінна трансмісія, глобалізаційні явища. До тих останніх двох чинників, впливи яких простежуються й до сьогодення, додалися й жахіття сучасної московсько-української війни. Фізично і духовно знищуючи багатостраждальну й героїчну українську націю, московський рашизм продовжує завдавати непоправної втрати і в цій сфері української традиційної культури.

1. Дяків В. Свято Семена: народна релігійність у традиційній календарній обрядовості українців на тлі передумов передріздвяно-новорічного періоду. *Народознавчі зошити*. 2019. № 2 (146). С. 293—302. DOI: 10.15407/nz2019.02.293
2. Дяків В. Свято Михайлове чудо: народна релігійність у контексті передумов передріздвяно-новорічного періоду календарної обрядовості українців. *SWorld Journal: International periodic scientific journal. Indexed in INDEX COPERNICUS. Issue № 2. Part 3. October 2019. Bulgaria: D.A. Tsenov Academy of Economics — Svishtov*. С. 66—76. DOI: 10.30888/2410-6615.2019-02-03-001.
3. Дяків В. Свято Михайлове чудо: народна релігійність у контексті передумов передріздвяно-новорічного періоду календарної обрядовості українців. *SCIENCE FOR MODERN HUMANITY: Conference proceedings. Indexed in INDEX COPERNICUS. October 2019. Bulgaria: Sworld & D.A. Tsenov Academy of Economics — Svishtov*. С. 94—96.
4. Дяків В. Різдво Богородиці: народно-релігійні вірування та уявлення на тлі передумов передріздвяно-новорічного періоду у календарній обрядовості укра-

- інців. *Народознавчі зошити*. 2022. № 6 (168). С. 1439—1447. DOI: 10.15407/nz2022.06.1439
5. Дяків В. «Земля тоді здвигнеться, повертається літо на зиму»: особливості народної релігійності у святі Здвиження. *Народознавчі Зошити*. 2024. № 1 (175). С. 205—210. DOI: 10.15407/nz2024.01.205
  6. Дяків В. Свято Семена: передумови передріздвяно-новорічного періоду (на етнографічних матеріалах з Покуття та Бойківщини). *Пам'ятки Тустани в контексті освоєння Карпат. Проблеми їх збереження та використання: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції до 50-ліття експедиції в Тустани, 30 вересня — 1 жовтня 2021 р., Львів; Уроч. Львів, 2021. С. 93—95.*
  7. Дяків В. Свято Семена: народна релігійність і передумови передріздвяно-новорічного періоду (на матеріалах з Покуття та Бойківщини). *Фортеця: збірник заповідника «Тустань»*. Львів: Простір-М, 2022. Кн. 5. С. 472—488.
  8. Дяків В. Народна релігійність у календарній обрядовості українців: Михайлове чудо (передумови передріздвяно-новорічного періоду). *Народознавчі Зошити*. 2023. № 4 (172). С. 1103—1110. DOI: 10.15407/nz2023.04.1103
  9. Грушевський М. *Історія української літератури*: в 6 т., 9 кн. Київ, 1993. Т. 1. 392 с.
  10. Дикарев М. Народний календар Валуйського повіту (Борисівської волости) у Вороніжщині (Записано від Наталі Дикаревої, Петра Короля, Гальки Мироненкової, Гальки Михайленкової, Віри і Петра Тарасевських і др.). *Матеріяли до українсько-руської етнології*. 1905. Т. VI. С. 114—204.
  11. Петрушевич А.С. *Общерусский дневник церковных, народных, семейных праздников и хозяйственных занятий, примет и гаданий*. Львов, 1866. 100 с.
  12. Радович Р. Поліський «Посвіт» (Технологічний і культурно-генетичний аспекти). *Народознавчі Зошити*. 2012. № 5 (107). С. 799—817.
  13. Зубрицький М. Народний календар, народні звичаї повірки, прив'язані до днів в тижні і до рокових свят. (Записані у Мшанці, Староміського повіту і по сусідніх селах). *Матеріяли до українсько-руської етнології*. За редакцією Хв. Вовка. Львів, 1900. Т. III. С. 33—60.
  14. Франко І. Народний календар. *Етнографічний Збірник*. Т. V. Під редакцією Івана Франка. Львів: Видає етнографічна комісія Наукового Товариства імені Шевченка, 1898. С. 203—210.
  15. Дяків В. «Полазник» на Введення як відображення народної релігійності в календарній обрядовості українців. *Народознавчі Зошити*. 2023. № 5 (173). С. 1265—1270. DOI: 10.15407/nz2023.05.1265
  16. Курочкін О. *Святковий рік українців (від давнини до сучасності)*. Біла Церква, 2014. 392 с.
  17. Стішова Н. *Українські календарні свята осіннього циклу*. Київ, 2017. 240 с.

REFERENCES

- Dyakiv, V. (2019). Feast of saint Simeon: folk religiosity in traditional calendar ritualism of Ukrainians against the background of pre-New Year and pre-Christmas period. *The Ethnology Notebooks*, 2 (146), 293—302. DOI: 10.15407/nz2019.02.293 [in Ukrainian].
- Dyakiv, V. (2019, october). The feast of St. Michael's: folk religiosity against the background of pre-New Year and pre-Christmas period of calendar ritualism of Ukrainians. *SWorld Journal: International periodic scientific journal. Indexed in INDEX COPERNICUS* (Issue 2, part 3, pp. 66—76). Bulgaria: D.A. Tsenov Academy of Economics — Svishtov. DOI: 10.30888/2410-6615.2019-02-03-001 [in Ukrainian].
- Dyakiv, V. (2019, october). The feast of St. Michael's: folk religiosity against the background of pre-New Year and pre-Christmas period of calendar ritualism of Ukrainians. *SCIENCE FOR MODERN HUMANITY: Conference proceedings. Indexed in INDEX COPERNICUS* (Pp. 94—96). Bulgaria: Sworld & D.A. Tsenov Academy of Economics — Svishtov [in Ukrainian].
- Dyakiv, V. (2022). The Nativity of the Mother of God: folk-religious beliefs and ideas against the background of the pre-Christmas-New Year period in the calendar rituals of Ukrainians. *The Ethnology Notebooks*, 6 (168), 1439—1447. DOI: 10.15407/nz2022.06.1439 [in Ukrainian].
- Diakiv, V. (2024). «The Earth thus shifts and summer turns into winter»: peculiarities of folk religiosity in the celebration of the Feast of the Exaltation of the Holy Cross. *The Ethnology Notebooks*, 1 (175), 205—210. DOI: 10.15407/nz2024.01.205 [in Ukrainian].
- Diakiv, V. (2021, september 30 — october 1). Simon's Holiday: prerequisites of the pre-Christmas-New Year period (based on ethnographic materials from Pokuttia and Boykivshchyna). *Sights of Tustan in the context of the development of the Carpathians. Problems of their preservation and use: materials of the V International Scientific and Practical Conference to the 50-th Anniversary of the Tustan Expedition* (Pp. 93—95). Lviv; Urych [in Ukrainian].
- Diakiv, V. (2022). Simon's Holiday: Folk Religiosity and Prerequisites of the Christmas and New Year period (On Materials from Pokuttia and Boikivshchyna). *Fortress: collection of the reserve «Tustan»* (Vol. V, pp. 472—488). Lviv [in Ukrainian].
- Diakiv, V. (2023). Folk religiosity in the Ukrainian's calendrical rites: The Miracle of St. Michael (preconditions for the pre-Christmas and New Year period). *The Ethnology Notebooks*, 4 (172), 1103—1110. DOI: 10.15407/nz2023.04.1103 [in Ukrainian].
- Hrushevs'ky, M. (1993). *History of the Ukrainian literature* (Vol. I). Kyiv [in Ukrainian].
- Dykarev, M. (1905). Folk calendar of Valyky Uyezd (Borisovo Volost) in Voronezh region. *Materials for Ukrainian ethnology* (Vol. VI, pp. 114—204) [in Ukrainian].

- Petrushevych, A.S. (1866). *All-Russian journal of church, family and folk holidays, household chores, omens and fortune telling*. Lviv [in Russian].
- Radovych, R. (2012). On Polissian «Posvit» lighting (technological and cultural genetic aspects). *The Ethnology Notebooks*, 5 (107), 799—817 [in Ukrainian].
- Zubrytskyi, M. (1900). Folk calendar. Folk customs and beliefs associated with days of the week and yearly holidays. *Materials for Ukrainian ethnology* (Vol. 3, pp. 33—60 [in Ukrainian].
- Franko, I. (1898). Folk calendar. *Etnohrafichnyj Zbirnyk* (Vol. V, pp. 203—210) [in Ukrainian].
- Diakiv, V. (2023). «Polaznyk» on the Feast of the Presentation of the Blessed Virgin Mary as a reflection of folk religiosity in the Ukrainians' calendar rituals. *The Ethnology Notebooks*, 5 (173), 1265—1270. DOI: 10.15407/nz2023.05.1265 [in Ukrainian].
- Kurochkin, O. (2014). *A Year of Ukrainian Festivities (From Ancient Times to the Present)* (P. 392). Bila Tserkva [in Ukrainian].
- Stishova, N. (2017). Ukrainian calendar holidays of the autumn cycle (P. 240). Kyiv [in Ukrainian].